

Pavlos Matesis

Mama câinelui

– roman –

traducere din limba greacă și note
de Claudiu Sfirschi-Lăudat

© Kastaniotis, Atena, 1990

Pavlos Matesis (12 ianuarie 1933 – 20 ianuarie 2013) s-a născut în localitatea Divri din Peloponez (Grecia). A studiat actoria la Facultatea de Artă Dramatică din Atena și a scris piese de teatru, nuvele, romane și scenarii pentru seriale de televiziune. Totodată, a avut o bogată activitate de traducător, transpunând în greacă opere de Aristofan, Ben Jonson, Molière, Shakespeare, Stendhal, Peter Ackroyd, Antonin Artaud, Bertolt Brecht, William Faulkner, Jean Genet, Eugène Ionesco, Frederico García Lorca, Arthur Miller, Harold Pinter, Sam Shepard sau Tennessee Williams. A debutat în literatură în 1964, cu piesa de teatru *Stația*, căreia i-a urmat, în 1967, piesa *Ceremonia*, pentru care a primit Premiul de Stat pentru Teatru. Debutul său în proză (1987) l-a constituit nuvela *Afrodita*, iar în 1990 a devenit cunoscut în urma publicării romanului *Mama câinelui*, în care realizează o radiografie a societății grecești contemporane, văzute prin ochii eroinei centrale Raraou. În 1989, Primăria orașului Atena i-a decernat Premiul „Karolos Koun” pentru piesa de teatru *Îngrijitorul de plante*.

Romanul *Mama câinelui*, publicat în 1990, cu numeroase reeditări de atunci și până astăzi, a fost tradus în numeroase limbi (franceză: Editura Gallimard, traducere de Jacques Bouchard; engleză: Editura Arcadia Books, traducere de Fred A. Reed,

spaniolă: Editura Seix Barral, traducere de Cristina Serna; italiană: Editura Crocetti, traducere de Alberto Gabrieli etc.) și a fost inclus pe lista editurii engleze Quintet Publishing „1001 cărți ale literaturii universale de citit într-o viață”. Scriitorul înfățișează povestea unei actrițe trecute de șaiszeci de ani, care își relatează viața începând cu perioada copilăriei petrecute într-un oraș provincial din Grecia și ajungând până la vârsta adultă. Istoria personală se desfășoară în contextul mai larg al Ocupației germane și al Războiului Civil din Grecia, când tânăra fată își vede mama în compania unor ofițeri italieni, fapt ce atrage oprobiul public al acesteia după retragerea inamicului. *Mama câinelui* este un tablou viu al istoriei recente a Greciei, un capitol arareori tematizat în literatură, precum și un portret când amuzant, când dramatic al unui personaj feminin cu totul aparte. Aceeași problematică a fost atinsă de Matesis și în romanul *Cel vechi de zile*, tradus în franceză (de Jacques Bouchard, pentru Actes Sud), spaniolă, sârbă și italiană.

fragmente

Mai bine zi-mi Raraou.

Sigur, Roubini e numele meu de botez, numai că, de fapt, am fost botezată Raraou când mi-am făcut intrarea în lumea teatrului, și cu numele ăsta am ajuns unde-am ajuns, iar în carnetul de asigurare am adăugat „Domnișoara Raraou, actriță”, așa or să-mi scrie și pe piatra de mormânt. Pe Roubini am șters-o. Am suprimat-o. Nu mai zic de numele de familie, Meskari!

M-am născut în Cetățuie¹. Tot o capitală, dar de provincie. Am plecat de-acolo la cînșpe ani, cu maică-mea și trei felii de pâine, la câteva luni după ce-a fost umilită în public, pe când încă se sărbătorea așa-zisa Eliberare. Și n-o să mă mai întorc în veci acolo. Și nici maică-mea n-o să se mai întoarcă-n veci acolo. Am înmormântat-o aici, la Atena, unicul lux pe care mi l-a cerut cu limbă de moarte. „Fata mea, acum că mor, îți cer un singur lux: să mă îngropi aici. Să nu mă mai întorc niciodată acolo”. (N-a mai rostit niciodată cuvântul „Cetățuie”, deși acolo se născuse.) „Fă cum oi ști și

1 Literal, „metereze”. Eroina evită să dezvăluie numele real al locului de baștină.

cumpără-mi un loc de veci. Altceva nu ți-am cerut până acum. Nici oasele nu vreau să mi se întoarcă acolo.”

Și uite așa am cumpărat mormântul, nu unul de lux, firește, și-o vizitez din când în când. Îi duc în dar câte-o floare, câte-o ciocolată, îi torn un strop de colonie – asta o fac într-adins, că nu mă lăsa cât trăia, considera că astea sunt răsfățuri păcătoase, „doar o dată mi-am dat cu parfum”, mi-a zis, „când m-am măritat”. Acum o stropesc și, dacă are cum, atunci să protesteze. Ciocolată îi duc pentru că, îmi zicea, ăsta a fost visul ei în toți cei patru ani de Ocupație: să mănânce o ciocolată întreagă, numai ea. După Ocupație, a fost așa de amărâtă, că n-a mai poftit niciodată ciocolată.

Am și un apartament micuț, al meu, două camere și antreu, am și pensie – fiică de erou căzut în războiul din Albania² –, aștept să-mi iasă și pensia de actriță de cum împlinesc numărul de ani și, în general, sunt fericită și norocoasă. N-am pe nimeni să îngrijesc, să iubesc sau să jelesc, am și pick-up, discuri, în mare parte sunt cântece de stânga. Eu una sunt monarhistă, dar cântecele Stângii mă farmecă. Din fericire, sunt fericită.

2 Este vorba despre confruntarea armată dintre Grecia și coaliția Italia-Albania, care s-a desfășurat între 28 octombrie 1940 și 31 mai 1941, când Grecia a fost ocupată în întregime de forțele germane, după începerea atacului la data de 6 aprilie 1941.

Tata era mățar de meserie, dar n-o ziceam la alții. Se ducea la abatoare, lua mațele și le spăla, le întorcea pe față unul câte unul, ca să facă lumea din ele caltaboși sau cârnați la grătar. Mi-l amintesc foarte tânăr, să fi avut vreo douășpatru de ani. Dintr-o fotografie de nuntă, din 1932, vreau să zic, că personal nu mi-l amintesc prea bine. În 1940, când a plecat soldat în Albania, eram deja născuți eu și cei doi frați. Unul e mai mare — o mai fi în viață, pe undeva, cred.

Pe tata mi-l amintesc doar când s-a făcut mobilizarea și l-am condus la gară, maică-mea și cu mine. În drum spre stație, el o luase înainte, fiindcă se grăbea să nu piardă trenul, iar în urma lui venea mama. Era toată numai lacrimi, fără să-i fie rușine de lume, și mi-aduc aminte că mă trăgea după ea. Mi-l amintesc pe tata în vagon, se ducea la război și toți banii noștri din casă erau douăzeci de drahme, o monedă. Maică-mea i-a dat-o lui, dar n-a vrut s-o primească. Apoi, la tren, mama i-a aruncat-o pe geam înăuntru, el a început să plângă și să-njure, a aruncat-o înapoi afară, maică-mea a ridicat-o de pe jos și i-a azvârlit-o cu putere, ceilalți recruți râdeau, moneda a căzut înăuntru, atunci m-a smucit din loc și am plecat în fugă, ca să n-apuce tata s-o arunce înapoi. Acum, că a luat-o el, că au pus alții mâna pe ea, nici c-am aflat-o vreodată. Și asta a fost ultima dată când mi-amintesc să-l fi văzut pe tata tânăr. Și din față, că numai aplecat și din spate mi-l aduc aminte, spălând mațe. Așa

că păstrez legătura cu fața lui doar din fotografia de nuntă. Pe cei morți și pe cei dispăruți, pe cei care ies din viața mea, îi uit – uit cum arată, vreau să zic. Știu doar că lipsesc. Chiar și-n cazul maică-mii. A murit când trecuse deja de șaptezeci și cinci de ani, dar se pare că n-am avut niciodată ocazia s-o observ bine, așa că păstrez legătura cu ea doar prin fotografia de nuntă, în care era o fată de douăzeci și trei de ani, cu patruzeci de ani mai mică decât mine. Și așa nu mă rușinez de ea când îi duc ciocolata, dacă acum îmi e ca o fiică – cât privește vârsta, vreau să zic.

Oricum, noroc cu Albania, că mi-a asigurat pensia. Și puțin îmi pasă c-a fost învinsă Națiunea. Ce, e prima dată când i se întâmplă asta? Eu și naționalistă sunt, și monarhistă, dar totul până la pensie. O fată orfană sunt.

După ce-a plecat tata la război cu moneda de douăzeci de drahme, ne-am întors acasă, am dereticat, am cumpărat pâine pe datorie. Mama și-a găsit de lucru ca slujnică la o familie înstărită, iar seara cosea, avea o mașină de cusut manuală. Nu c-ar fi fost ea croitoreasă, făcea doar niște cămășuțe, jupoane, hăinuțe de copii, ajuta la înmormântări, se pricepea să învelească morții în giulgiu. Și din când în când primeam câte o carte poștală de pe front: „sunt bine și vă salut”. Îi răspundeam eu. Terminam atunci școala primară, mama nu învățase carte. „Dragă Diomidis, află că

sunt bine copiii eu muncesc nu-ți face griji și ai grijă de sănătatea ta te sărut scrisă de fata noastră Roubini soția ta Meskari Asimina”.

Nu reușeam să scap de gândul că acele cărți poștale trimise de tata miroseau a mațe, de-asta mai târziu n-am mai putut pune gura pe ciorba de burtă de vacă, care mi se părea că are miros de om, și nici pe ciorba din măruntaie de miel în ziua de Paște, cu toate că sunt așa de credincioasă. Ba chiar m-a luat peste picior un director de trupă anul trecut, „ce să fac eu cu tine, Raraou, într-un teatru de revistă, noi zicem porcării aici, iar tu ești bisericoadă”.

Bisericoadă, dar toți bărbații m-au sorbit mereu din priviri. Chiar și acuma.

Directorul ăsta își îndesa burete în chiloți, ca să aibă o umflătură mai vârtoasă. Când ne duceam la plajă, în unele turnee, își vâra burete chiar și-n slip. Toate din trupă știam de chestia asta, iar unele îl prindeau de umflătură, chipurile, cu intenții erotice, dar de fapt ca să-l dea de gol, însă dacă făceai cumva greșeala asta, nu te mai primea înapoi în trupă. Pe mine nu m-a mai primit, pentru că, atunci când s-a apucat să mă beștească zicându-mi „tu-ți Cristosul mă-tii și pe toți sfinții și pe maică-ta care te-a adus pe lume”, eu i-am zis „cu ce, mă, cu buretele?”. Mi-a dat două șuturi, dar de-aia n-am mai putut eu. „Oricât ai da tu cu piciorul”, i-am zis, „cu necazul ăsta o

să te duci pe lumea aialaltă! O să-ți rămână tot de trei degete până când mori, n-ai cum să-i faci operație estetică, așa că lovește cât poțtești!”.

O fi fost taică-meu sfrijit și păros, dar o avea tare zdravănă. Înțelegi, o singură cameră era toată casa noastră, fără despărțituri și cu closetul în curte, așa că l-am văzut o dată gol, când își schimba chiloții, și trebuie să recunosc că l-am privit cu mândrie, deși pe atunci nu știam de ce. Frate-meu ăl mare nu se înțelegea bine cu tata, copil, vezi bine, și-i tot întorcea vorba, și-ntr-o zi a prins taică-meu să vorbească, rar vorbea când se întorcea acasă, ieșea doar în curticica din spatele casei și spăla mațe, își lua de lucru acasă serile. Și frate-meu i-a aruncat pământ în căldarea cu mațele curățate și i-a zis „băi, tu nu ești bărbat”, un copil de treișpe ani! Atunci a deschis taică-meu gura și i-a zis „nu te recunosc ca fiu”, „nici eu ca tată, băi, spală-mațe”, i-a zis Sotiris, frate-meu. „Atunci să-ți găsești alt tată”, i-a zis tatăl nostru și-a intrat în casă. A intrat în casă și Sotiris, a deschis fereastra și s-a pus să strige „tată, tată” pe fiecare trecător. Și plângea. Iar trecătorii erau mirați. Atunci, mama s-a dus să închidă fereastra și a ieșit afară, a curățat pământul de pe mațe, „sunt gata”, i-a zis tatei, și el le-a încărcat pe umăr și-a plecat – le ducea la restaurantul „Fântâna”. Mama s-a șters pe mâini, și-a acoperit mașina de cusut cu o față de pernă și a plecat și ea, trebuia să pregătească o moartă din vecini. „Ține-te să nu se încaiere iar, când s-o

întoarce taică-tău”, mi-a lăsat vorbă mie. Și când s-a întors tata, s-a așezat pe bordura de la grădină, chipurile, să fumeze, însă eu i-am zis „haideti în casă, tată, a plecat Sotiris”. Și tata a intrat și, când s-a întors mama de la treburile ei, ne-a adus covrigei, „ăștia sunt în doliu acuma, nu e voie să țină în casă dulciuri”, ne-a zis. Și noi i-am mâncat și mama s-a dus din nou acolo, „o priveghem peste noapte”, i-a zis tatei, „eu o să pregătesc cafelele, voi culcați-vă”.

Frate-meu Sotiris avea obiceiul să se înființeze serile în fața unei case rău famate, bordelul lui Mandilas i se zicea. Dintre cele trei din Cetățuie, asta era cel mai stilat. Eu de pe atunci știam ce înseamnă bordel și ce treabă făceau acolo înăuntru. Într-un bordel am intrat mai târziu, în timpul Ocupației, aveam aproape treișpe ani. Mă trimisese cu o treabă acolo un italian, n-am văzut nimic rușinos, ba chiar mi-au dat și bacșiș.

Și m-am mai dus o dată la curve, asta ceva mai târziu. M-a trimis preotul parohiei noastre, popa Dinos, de la Biserica Sfânta Duminică – noi locuiam chiar în spatele bisericii. În fiecare dimineață, popa venea fix la aceeași oră, șase jumate, ne servea de deșteptător. Ajungea la șase jumate fix, se strecura în spatele altarului ca să se ușureze, apoi intra în biserică. Iar maică-mea striga „popa Dinos s-a pișat, sculați-vă, e vremea să mergeți la școală!”. Pentru că n-aveam ceas în casă. Și așa ajungeam la

timp la școală, că, dacă întârziam, învățătoarea ne trăgea la fiecare palmă câte cinci lovituri cu rigla. Și într-o zi, asta în vremea Ocupației, când am depășit propriul record, douășapte de zile la rând fără pâine, doar ierburi, și ne-apucase un fel de curiozitate ca să vedem cât rezistăm, mă strigă, în a douășasea zi, popa Dinos, „tu, care ești un copil cuminte”, îmi zice, „am o treabă cu tine, dar să nu zici la nimeni”. M-a băgat în biserică și apoi în altar, eu știam că-n altar n-au voie femeile, dar zice popa Dinos „nu te teme, intră, ești încă o făptură neîntinată”. Îmi pune în mână o prescură moale, liturghii le ziceam pe-atunci, înfășurată într-un ștergar brodat. Eu am dat să refuz. „Mai bine mă prostituez decât să vă dau să mâncați pomeni”, zicea mama. Însă popa insista. „Știi restaurantul «Fântâna»?”, îmi zice. Știam unde e, acum îl transformaseră nemții într-un fel de cantină. „Te duci”, îmi zice, „întrebi de doamna Rita, îi dai asta din partea părintelui Dinos, așa să-i zici, știe ea”. Și pentru că, pare-se, îl priveam prosteste, îmi zice „e o femeie sărmană, să-i dăm o mână de ajutor”. „Și să-mi aduci înapoi ștergarul, e al coanei preotese. Hai du-te și ai grijă să nu ți-o fure pe drum.”

Eu știam că doamna Rita era curva cea mai renumită din Cetățuie, lucra în casa cea mai distinsă, însă se ținea și cu nemți. Era înstărită și înaltă. Și pe drum într-acolo, mă chinuia deja groaza c-o să văd pentru prima oară în viață un neamț de aproape, și

așa am uitat să miros pe drum prescura albă și crocantă. Cu toții ne temeam de ocupanții germani, pentru că nu vorbeau. Pe italieni îi priveam cu ochi buni, fiindcă râdeau, tachinau femeile pe stradă și uneori le aruncau pâinici copiilor. Paniote³ le ziceau pâinicilor ăloră, care erau ca pâinea neagră din armată. Și când am ajuns la „Fântâna”, mi s-au înmuiat picioarele de frică. Poate că și de la foame. Mama nu ne dădea voie să umblăm fără rost, „fiecare pas e o calorie”, obișnuia să zică (învățase cuvântul), „fiecare pas ne apropie de moarte”.

În fine, intru în „Fântâna”, plină ochi cu nemți. Toți mâncau, nu se sinchiseau ei de mine, din fericire, și a venit ospătarul, grec ăsta, „ce cauți tu aici, fata mea”, îmi zice el. (Din cauza foamei, eram sfrijită; ca să-ți dai seama, mi-a venit ciclul abia la șaptespe ani). Am întrebat de doamna Rita. Ospătarul a râs obraznic, după care a zis cu voce tare „mă Rita, iar ți-a trimis peșcheș popa”. Și de la o masă se ridică doamna Rita, o femeie foarte impunătoare, și-mi zice, toată numai lapte și miere, „ce cauți, puiule, aici?”. M-am achitat de treabă și i-am dat prescura. „A, de la părințel”, zice. „Uite, comoara mea, ține.” Mi-a dat un mic bacșiș și m-a sărutat. Era o femeie foarte bună și părea fericită. „E bătrână”, mi-am zis eu. Era bătrână pentru mine, care

3 Paniota (*paniota*, it.) era un fel de franzeluță din făină integrală, folosită de italieni ca monedă de schimb în timpul Ocupației.

aveam treispe ani, vreau să zic, o fi avut vreo douășase de ani, acum când mă gândesc mai bine. Totuși, m-a bucurat tare mult că am cunoscut-o, de parcă aș fi avut parte de o recunoaștere socială. Atâta m-a bucurat, că n-am rezistat și i-am zis mamei, cu toate că popa mă pusese să jur că n-o să zic la nimeni. În timpul Ocupației, mama ședea acasă, nu primea de nicăieri de lucru, slujnice n-aveau decât vreo două-trei case din Cetățuie, iar pentru hăinuțe de copii și jupoane cine să-și mai permită cusătoreasă? Giulgiuri nu se mai coseau, înmormântările se făceau la rezezeală, fiecare îmbrăcat așa cum murise. Mama însă se ducea să privegheze morți, din respect, deși se întorcea acasă la crăpat de ziuă, pentru că după ora șapte seara era interzisă circulația.

Deci, nici nu i-am zis bine de doamna Rita, că mama mi-a tras o palmă. „Trebuia s-o aduci aici”, mi-a zis. Era prima dată când mă îndemna să nu dau ascultare – și mai ales unei fețe bisericesti. Eu m-am pus pe plâns, pentru că era și frig. Mama ședea la mașina de cusut și, ca să mă consoleze, m-a pus s-o ajut. Descosea steagul Greciei. Îl arborasem în ziua când plecase tata și, altă dată, când armata noastră cucerise un oraș, Korytsa, am impresia. Acum, cu Ocupația, steagul era inutil și periculos, în cazul că ne făceau percheziție. Percheziționau toate casele – un interpret grec și doi nemți. La început, îi trimiteau pe italieni, dar pentru că ăia se întindeau la vorbă cu

populația ocupată, nemții i-au dat deoparte. La noi acasă nu veniseră deloc să ne cerceteze, iar eu priveam treaba asta ca pe o umilință socială. În fine, că tot veni vorba de steag, eu de atunci n-am mai băgat steag în casă. Deși sunt naționalistă, nu pricep la ce e bun, doar în unele scenete din spectacolele de varieteu ce ne-a folosit.

Deci, descoseam steagul cu mama. Mi-aduc aminte că, din fericire, era mare, îl adusese tata odată, cu ani în urmă, un măcelar dăduse faliment și nu-l plătitise pentru trei zile de spălat mațe. Și tata i-a confiscat steagul și un cântar, dintr-alea în care agăți marfa de un cârligel ca s-o cântărești. N-a apucat să mai confiște și altceva, i-o luaseră alții înainte, numai steagul și cântarul mai rămăseseră în magazin. Și când l-am arborat pe 28 octombrie, când a plecat tata, aproape că ne-a acoperit întreaga fațadă a casei, mi-a adus aminte de un cântec patriotic de la școală, „acoperă, măicuță, acoperă, fecioară cu ochi albaștri”⁴. Noroc că și-a adus aminte mama de el. Inițial, l-am folosit și ca cearceaf. Acum, l-am descusut, iar mama l-a croit și a obținut patru perechi de flanele pentru noi toți, plus doi chiloți de fiecare. Ba chiar mi-amintesc că s-a nimerit ca la chiloții mei să pice partea din mijloc, cu crucea, nu se

4 Marș de luptă atribuit lui Spyridon Kaisaris. Se referă la lupta de unificare a provinciilor grecești ocupate cu Grecia, redată metaforic prin acoperirea copiilor (zonele ocupate) cu steagul albastru al Greciei Mamă.

putea descoase, și uite așa am purtat chiloți alb ș-albastru, iar crucea s-a nimerit chiar dedesubt, între picioare. Oricum, am trecut iarna cu lenjeria asta. Și nici nu mai riscam să găsească steagul la noi acasă – dovadă c-am fi fost în rezistență –, dacă ar fi venit să ne controleze. Deși eu una pierdusem orice speranță. Numai că într-o zi popa Dinos ne-a văzut lenjeria întinsă pe sfoara din spatele altarului și s-a prins cum stau lucrurile. „Femeie, cum ai putut să faci așa ceva?”, i-a zis maică-mii. Iar mama i-a zis „și Rigas Feraios⁵ ar fi făcut la fel dacă n-avea cu ce să-și îmbrace copiii”. Popa n-a mai făcut niciun comentariu legat de chiloții noștri.

De fapt, am fost vizitați și noi acasă de autorități. Dar asta înainte de Ocupație, în timpul războiului din Albania. La cinci luni după ce plecase, tata a încetat să ne mai scrie. Mama mă trimitea la niște vecini de alături care aveau aparat de radio, poate auzeam cumva numele tatei printre cei căzuți. Pe atunci dețineau radio cel mult zece familii din Cetățuie, bogații. Veciniiăștia de alături erau o familie de actori, familia Tiritomba le ziceam noi, pentru că jucaseră în orașul nostru un număr de revistă cu titlulășta. Erau de origine din Cetățuie, trecuseră întâmplător pe acolo, fiind în turneu, îi prinsese războiul, așa că au rămas în Cetățuie, oameni buni, mai ales

5 Rigas Veletinlis sau Rigas Feraios (1757-1798), scriitor, cărturar și revoluționar grec, figură eminentă a Iluminismului grec și precursor al Războiului grec de independență.

domnișoara Salomi, cumnata directorului de trupă. Aveau casa lor în Cetățuie, o primiseră moștenire, o să-ți vorbesc mai târziu despre dumnealor, casa mai există și astăzi, n-a fost dărâmată, se pare că au uitat s-o vândă, mi-a zis de curând domnișoara Beba, fata psaltului de la biserică, trăiește încă, vine la Atena ca să-și vopsească peruca.

Am rugat-o pe domnișoara Salomi să urmărească ea știrile despre cei căzuți, ca să nu mă duc eu să-mi pierd vremea de pomană. Pe lângă asta, ne-am dus și la Jandarmerie, și la Prefectură, poate ne zic ceva, ca să știm să ne îmbrăcăm în negru și să punem doliu la poartă. Numai că numele lui taică-meu n-a fost anunțat niciodată, „nu vă-ngrijorați”, ne-a zis domnișoara Salomi, „dacă i se întâmplă ceva rău, or să vă anunțe autoritățile, ca să vi se dea și medalia”.

Și uite așa n-am pus panglici negre la perdele.

Și-ntr-o zi au venit acasă la noi un jandarm și un tip îmbrăcat în civil și i-au tot pus întrebări maică-mii dacă are noutăți și ce convingeri politice avea tata. Noi le-am arătat cărțile poștale primite de pe front – ce altceva să le arătăm? Ne-au zis că de-o lună, în compania lui, pe front, îl dăduseră absent nejustificat.

Când a aflat bunică-mea, ne-am trezit cu ea la ușă, mai avea un pic și-i scotea ochii maică-mii că nu purtam doliu. Ea s-a îmbrăcat în negru – asta în timpul Ocupației! –,

iar odată, când a reușit să pună niște grâu deoparte, i-a făcut și colivă, ne-a trimis o farfurie, am mâncat două zile din ea.

Dar doliu tot n-am purtat.

„Dacă nu-mi ordonă Statul, eu doliu după el nu port, aduce și ghinion”, spunea mama. Mult mai târziu, la Eliberare, când ne-a venit hârtie oficială cum că Meskaris Diomidis, taică-meu adică, este considerat dispărut și căzut la datorie pe câmpul de luptă, iar familia lui are dreptul la pensie, ar fi fost chiar nepotrivit să purtăm doliu, trecuse data stabilită de Biserică. Asta-i pensia pe care o primesc și azi, am început s-o încasăm mult mai târziu, firește, după ce am plecat definitiv din Cetățuie.

Ăia doi au fost primii oficiali care ne-au călcat pragul casei. Mai apoi, la sfârșitul primului an de Ocupație, au venit într-un final să ne perchiziționeze de arme, italieni, de data asta. Au scotocit comoda, după care au verificat podeaua, dar ce podea, pământ bătătorit aveam în toată casă, iar unul dintre italieni o tot privea pe maică-mea, „pe mine mă cheamă Alfio”, îi zice, „la Jandarmeria noastră mă găsiți”. Părea un om la locul lui și sfios. I-a vorbit într-o greacă stricată. Și frate-meu, Sotiris, i-a zis după-aiă că e curvă, iar eu i-am tras una.

Podeaua asta de pământ numai belele ne-a adus. Maică-mea era foarte harnică, pe ea am moștenit-o și eu, îi sunt leită. Trebuia s-o stropim. Adică n-aruncam apă pe ea,

ca să nu se facă noroi. Ne umpleam gura cu apă și stropeam podeaua, ca să se așeze praful și să se întărească. Făceam asta și iarna, cu toții. Și apoi o bătătoream împreună, întindeam o scândură, o călcam cu picioarele, o mutam din loc, și dă-i toată lumea pe scândură. Pentru că, dacă o lăsam cum era, podeaua devenea iarăși pământ și răsăreau ierburi, nalbe mai ales, odată chiar s-a ițit și un mac lângă chiuvetă.

Mie, fie-mi iertat gândul, îmi plăcea că era pământ pe jos. Fiindcă dintotdeauna am avut o fixație pentru pământ, de mică, cine știe de ce. De când mă știu am visat că dețin o bucată de pământ numai a mea. Și-n ghiozdan aveam întotdeauna o mână de pământ. În curticica din spate izolasem un colțișor și-i ziceam „ogorul meu”. Îi făcusem un gard din nuiele și cultivam fasole, dar nu răsărea, o plantam în sezonul greșit. Apoi m-am apucat să-mi fac o grădiniță chiar sub pat.

Iarna întindeam pe jos niște preșuri din zdrențe și niște țoluri mici, numai că nimic, tot răsăreau buruieni. Odată, tocmai se crăpa de ziuă, s-a întâmplat să văd cum se mișcă preșul și se înalță, „e un șarpe”, m-am gândit eu. Ridic preșul și văd cum mijește o ciupercă. Ca un răsărit de soare din podea.

În colțurile casei erau mereu pânze de păianjen, deși văruiam în fiecare sâmbătă și dereticam în fiecare zi. Păianjenii tot acolo erau. Ieșeau din nou și își țeseau culcuș.

„Lasă-i”, mi-a zis mama într-o zi, „nu fac rău nimănui, prind și muștele. În plus, ne țin de urât.”

De atunci se pare că mi-a rămas visul ăsta în care văd că ninge în casă. Se face că sunt acasă la mine, aici, la Atena, în apartamentul meu de două camere. E zăpadă înăuntru. În colțurile camerei, la picioarele consolei, pe ștergarul comodei, în jurul chiuvetei. Cum e posibil așa ceva, de vreme ce casa are acoperiș, îmi zic. Și tocmai în momentul ăla mă trezesc. Alteori, mai visez că e zăpadă în mormântul mamei. Îmi apare mic în vis și mă întreb cum o să mă-ncapă pe mine când o veni vremea. E un pic de zăpadă pe la colțuri. Altceva nimic înăuntru. Nici urmă de sicriu, nimic. Doar zăpada s-a ales de mama.

În anul ăla al doilea de Ocupație, mă apucă râsul într-o zi, „băieți”, le zic fraților mei, „hai să punem pariu câte zile rezistăm”. Se făceau douășase de zile fără pâine, mâncam verdețuri și cafea crudă, o cafea grosolan măcinată, dăduseră oamenii spargerea într-un magazin și eu apucasem să pun mâna doar pe cafea. Mâncam câte o jumate de pumn fiecare, după-amiaza. Și apoi ieșeam la joacă. Mama nu ne lăsa să ne jucăm, pentru că leșinam adesea în timpul jocului – nu ne mai era foame, dar de-abia mergeam. Aia a fost prima dată când lumea a spart magazinele, până atunci oamenii se ținuseră demni. Însă se dăduse ordin să fie împărțite alimente de la Crucea Roșie.

Eu și frații mei ne-am așezat cu toții la coadă, de la opt dimineața, nu m-am dus la școală în ziua aia, acum se întâmpla des să nu ne ducem la școală. Maică-mea nu venea niciodată la împărțeală, nu știu de ce-i era rușine, pe noi însă ne lăsa, cu condiția să fim spălați.